

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ СТРУКТУРИ І ФУНКЦІОНУВАННІ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ

Сотникова К.В., магістр, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

В умовах глобальних трансформацій сучасної світової економіки особливого значення набуває розвиток систем захисту національних фінансових ринків. Поширення процесу глобалізації економіки призводить до ряду негативних проблем до яких відноситься і проблема відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом.

З'ясування основоположних принципів боротьби з відмиванням грошей дозволить побудувати ефективну національну програму протидії відмиванню, з урахуванням національних особливостей країни, та використовуючи досвід розвинених країн в цьому напрямку. Особливу актуальність дане питання набуває на сучасному етапі розвитку економіки України, коли в якості концептуальної висунуто вимогу інтеграції у світове економічне співтовариство.

Поглиблення інтеграційних процесів визначає більш широке впровадження в практику фінансових установ програм протидії легалізації доходів, та передбачає поглиблення наукових розробок, спрямованих на адаптацію міжнародного досвіду в Україні.

Система фінансового моніторингу в Україні охоплює фактично всіх надавачів фінансових послуг і передбачає тісну взаємодію різних міністерств та відомств. Кожна з цих установ відіграє специфічну, визначену законами роль у єдиній системі. Координація діяльності суб'єктів фінансового моніторингу та їхнє методологічне забезпечення покладено на спеціально вповноважений орган – Державний комітет фінансового моніторингу України, який є центральним органом виконавчої влади, спеціально уповноваженим органом влади з питань фінансового моніторингу, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Держфінмоніторинг створений та розпочав свою діяльність у 2002 році у складі Міністерства фінансів України у статусі Державного департаменту фінансового моніторингу.

З 2005 року відповідно до Закону України Держфінмоніторинг набув статусу центрального органу виконавчої влади.

У своїй діяльності Держфінмоніторинг керується Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» та використовує рекомендації міжнародних організацій, які спрямовані на протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Згідно з Законом, система фінансового моніторингу є дворівневою. Виявлення та супроводжування підозрілих операцій мають здійснювати як безпосередньо надавачі фінансових послуг (первинний фінансовий моніторинг), так і державні

органи (державний фінансовий моніторинг). Суб'єкти первинного фінансового моніторингу, тобто різні учасники фінансового сектора, зобов'язані проводити ідентифікацію осіб, що здійснюють підозрілі фінансові операції, забезпечувати виявлення та реєстрацію таких операцій, а також оперативне подання інформації про них спеціально вповноваженому державному органу.

Спеціально уповноважений орган співпрацює з відповідними органами іноземних держав щодо обміну інформацією про ознаки легалізації (відмивання) доходів, у межах своєї компетенції забезпечує співробітництво з FATF та іншими міжнародними організаціями, діяльність яких спрямовано на співробітництво в запобіганні та протидії легалізації (відмиванню) доходів. Встановлено також, що він має право укладати міжнародні договори міжвідомчого характеру з відповідними органами інших держав із питань співробітництва.

Розбудова та розвиток ефективної системи фінансового моніторингу спирається на обґрунтовану державну стратегію, яка, зокрема, передбачає:

- діяльність спеціально вповноваженого органу з питань фінансового моніторингу як координуючого центру, забезпечення його політичної та матеріальної незалежності;
- створення Єдиної державної інформаційної системи в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, використання баз даних усіх державних органів;
- співробітництво Держфінмоніторингу з державними органами, що контролюють діяльність суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
- співробітництво Держфінмоніторингу з правоохоронними органами;
- відслідковування Держфінмоніторингом стану розгляду матеріалів, переданих правоохоронним органам;
- використання міжнародного досвіду й активну участь у міжнародному співробітництві.

Завдяки цій стратегії в Україні створено механізм у сфері боротьби з відмиванням грошей, який включає: спеціально вповноважений орган;

державні органи, що здійснюють нагляд і контроль за дотриманням суб'єктами первинного фінансового моніторингу законодавства в сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;

правоохоронні органи; суб'єктів первинного фінансового моніторингу – надавачів фінансових послуг.

В доповнення до вищенаведених елементів системи, окремо слід відзначити такі елементи: міжвідомче співробітництво; міжнародне співробітництво; навчання персоналу.

На виконання рекомендацій FATF у компетентних державних органах створено спеціальні підрозділи, завданням яких є боротьба з «відмиванням» кримінальних доходів і фінансуванням тероризму. Такі підрозділи входять до структури Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Національного банку України, Державної податкової адміністрації України.

Процес створення таких підрозділів триває в Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку й Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг.

На шляху створення ефективної та дієвої національної системи боротьби з легалізацією кримінальних доходів і фінансуванням тероризму Український Уряд тісно співпрацює з такими міжнародними організаціями, як Рада Європи, Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF), Комітет Ради Європи з взаємної оцінки заходів протидії відмиванню грошей Moneyval (PC-R-EV), Егмонтська група, Європейська комісія та підрозділи фінансових розвідок інших країн.

Підтвердженням плідної співпраці України з Радою Європи та Європейською комісією стало підписання в грудні 2002 року Заяви про наміри щодо «Проекту технічної допомоги з питань боротьби в Україні з відмиванням доходів, отриманих злочинним шляхом» (MOLI-UA). Проектом передбачено підготовку фахівців Держфінмоніторингу в відповідних підрозділах фінансових розвідок інших країн.

20–24 травня 2003 року відбувся візит делегації Держфінмоніторингу на 11 щорічне засідання Економічного Форуму ОБСЄ «Торгівля людьми, наркотиками, легкою та стрілецькою зброєю: національні і міжнародні економічні наслідки», яке пройшло в Празі (Чехія).

Вжиті Україною за такий незначний час заходи реально підтвердили прагнення нашої держави створити прозору фінансову систему, що діятиме й змінюватиметься в форматі міжнародної співпраці та провідного світового досвіду. 25 лютого 2004 року FATF прийнято рішення про виключення України з «чорного» списку.

Протягом 2009 року Держфінмоніторинг активно співпрацював з провідними міжнародними організаціями та установами, які відповідають за протидію відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

У рамках співробітництва з FATF протягом 2009 року представники Держфінмоніторингу брали активну участь у заходах, організованих Групою з розробки фінансових заходів протидії відмиванню коштів (FATF). Так, делегація Держфінмоніторингу двічі брала участь у засіданнях Регіональної Контрольної Групи FATF для Європи/Євразії. Зокрема, у жовтні 2009 року відбулося засідання Групи у м. Париж, а у грудні 2009 року у м. Страсбург, Французька Республіка. Крім того, протягом 2009 року Держфінмоніторинг направив на адресу Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) три Звіти щодо прогресу України в сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

У рамках співробітництва з Егмонтською Групою Держфінмоніторинг бере участь у Пленарних засіданнях та засіданнях робочих груп Егмонтської групи. Представники Держфінмоніторингу взяли участь у засіданнях Робочої групи із залучення нових членів, Робочої групи з питань інформаційних технологій, Операційної робочої групи, Правової робочої групи, Тренінгової

робочої групи, а також в Пленарному засіданні, які відбувалися в м. Доха, Держава Катар та м. Куала-Лумпур, Малайзія.

Стосовно Співробітництва з Радою Європи/Європейською Комісією: починаючи з 2002 експерти Держфінмоніторингу беруть участь у пленарних засіданнях Комітету MONEYVAL, що відбуваються тричі на рік. В рамках Наступного проекту технічної допомоги у сфері протидії відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму (MOLI-UA-2), що впроваджувався в Україні Радою Європи та фінансувався Європейською Комісією, протягом звітного періоду завершено поставку технічного обладнання, проведено міжнародний семінар та відбулося заключне засідання Наглядової ради, протягом якого проект було офіційно завершено.

Протягом 2009 року представники Держфінмоніторингу взяли участь у засіданні Тимчасової робочої групи з розробки операційного посібника із запровадження та використання рекомендацій FATF у державах-членах ЄАГ та у семінарі з типологій у м. Москва, Російська Федерація (жовтень 2009 року), а також в 10-му та 11-му Пленарних засіданнях ЄАГ, які відбулися у м. Санкт-Петербург, Російська Федерація (червень 2009 року) та у м. Гуйлінь, Китайська Народна Республіка (грудень 2009 року).

Протягом 2009 року Держфінмоніторингом підписано Меморандуми про взаєморозуміння щодо співробітництва в сфері протидії відмиванню злочинних доходів та фінансуванню тероризму з ПФР США, Австралії, Чорногорії, Острову Мен, Островів Кука, Князівства Монако та Республіки Сан-Марино.

Експерти Держфінмоніторингу надавали технічну допомогу іноземним колегам в розбудові та вдосконаленні національних систем протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в рамках Егмонтської групи, ЄАГ та в рамках реалізації проектів технічної допомоги Ради Європи (в рамках Проекту Ради Європи MOLICO).

Успішно завершився процес спонсорства Держфінмоніторингу щодо вступу ПФР Киргизстану до Егмонтської групи. У ході Пленарного засідання Егмонтської групи у м. Доха, Держава Катар, Голови ПФР Егмонтської групи надали згоду на приєднання ПФР Киргизстану до організації в статусі повноправного члена. На сьогоднішній день Держфінмоніторинг є спонсором ПФР Казахстану, Азербайджану та Ірану.

Держфінмоніторинг отримує від іноземних партнерів фінансову інформацію, яка може бути пов'язана з протиправною діяльністю. Це дозволяє у більш повному обсязі розслідувати складні транснаціональні схеми. Держфінмоніторинг тісно співпрацює в сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму з 117 країнами світу. Найбільш активний обмін інформацією у 2009 році здійснювався з ПФР Латвії, Литви, Кіпру, США, Великобританії, Польщі, Російської Федерації, Німеччини, Естонії, Британських Віргінських Островів та Молдови. У рамках обміну інформацією з іноземними ПФР протягом 2009 року Держфінмоніторингом відправлено 572 запити до іноземних ПФР, від іноземних ПФР отримано 146 запитів.

В умовах глобалізації світової економіки ефективний захист національної економіки великою мірою залежить від роботи, яка проводиться у сфері протидії легалізації (відмиванню) брудних коштів з боку нашої держави. Налагодження ефективної взаємодії між Держфінмоніторингом та міжнародними організаціями з питань своєчасного взаємного інформування; проведення суміжних заходів, спрямованих на запобігання легалізації (відмиванню) „брудних” коштів (прийняття управлінських рішень, планування та ін.); проведення комплексного аналізу, в тому числі в рамках порушених кримінальних справ, організації регіональних семінарів фахівців у сфері фінансового моніторингу у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом є нагальною потребою сьогодення.